

**Блащук-Дев'яткіна Н.З.,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансового менеджменту,
Мацей К.П.,
здобувач вищої освіти за освітнім ступенем «магістр»
спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Львівський національний університет імені Івана Франка**

РОЛЬ МІСЦЕВИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ ЯК ІНСТРУМЕНТУ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

**Blashchuk-Deviatkina N.Z.,
cand. sc.(econ.), assoc. prof.,
associate professor at the department of financial management,
Matsei K.P.,
applicant for higher education on the educational degree "Master"
in the specialty "Finance, banking and insurance",
Ivan Franko National University of Lviv**

THE ROLE OF LOCAL LOANS AS A DEVELOPMENT TOOL OF TERRITORIAL COMMUNITIES

Постановка проблеми. Останніми роками особливо актуальною стала необхідність пошуку додаткових фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування в контексті проблеми нестачі та нестабільності джерел їх формування. Зростаюча у процесі децентралізації економічна самостійність регіонів не лише дає змогу місцевим органам влади розвивати ініціативу, а й покладає на них частину відповідальності за реалізацію економічної політики держави. Саме місцеві запозичення володіють значним потенціалом мобілізації доходів, відіграють важливу роль у процесі фінансування капітальних видатків для забезпечення оновлення інфраструктури, створення нових основних фондів. Тому їх дослідження є важливим напрямком обґрунтування напрямків удосконалення бюджетної системи України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання про розвиток місцевих запозичень як інструменту мобілізації додаткових джерел фінансування капітальних видатків в Україні, їх економічну сутність, значення та ефективне використання для розвитку територіальних громад в Україні розглянуто Беновською Л. [1], Кругляковою В. В., Іщенко В. А. [10], Борщем Г. А., Вакуленко В. М., Гринчук Н. М., Дехтяренко Ю. Ф., Ігнатенко О. С., Куйбідою В. С., Ткачуком А. Ф., Юзефович В. В. [12] та ін. Однак, дослідження потребує визначення економічної сутності місцевих запозичень як одного із фінансових ресурсів територіальних громад України.

Постановка завдання. Мета статті – на основі проведеного аналізу та оцінки використання місцевих запозичень органами місцевого самоврядування, виокремити ключові аспекти їх формування та використання, запропонувати ефективні підходи в управлінні даним інструментом для органів місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу дослідження. У багатьох країнах світу одним із значних джерел фінансування місцевого економічного розвитку виступають місцеві запозичення. Місцеві запозичення – це сукупність відносин між органом місцевого самоврядування та фізичними і юридичними особами, що передбачають залучення коштів від юридичних та фізичних осіб та виникнення боргових зобов'язань органу місцевого самоврядування як позичальника грошових коштів.

Місцеві запозичення здійснюються з метою фінансування бюджету розвитку та використовуються для створення, приросту чи оновлення стратегічних об'єктів довготривалого користування або об'єктів, які забезпечують виконання завдань міських рад, спрямованих на задоволення інтересів територіальних громад (ТГ).

Залежно від способу здійснення запозичень, розрізняють такі їх основні форми:

- кредити, що залучаються органами місцевого самоврядування від банківських та інших фінансових установ;
- облігаційні позики, що передбачають емісію муніципальних облігацій;

– вексельна позика, що передбачає емісію короткострокових казначейських векселів та казначейських зобов'язань (в Україні – лише держава);

– взаємні позики органів місцевого самоврядування (у нас заборонено), казначейські позики (а також середньострокові позики з єдиного казначейського рахунку) [12].

Кожна форма місцевих запозичень має свою сферу застосування. Кредити в основному використовуються для фінансування відносно недорогих та короткострокових проєктів; облігаційні позики – для фінансування довгострокових капіталовкладень; вексельні позики – для покриття дефіциту бюджету поточного року; взаємні позики та казначейські позики – для покриття короткострокових касових розривів.

Найбільш вагому роль у фінансуванні проєктів місцевого розвитку займають саме місцеві облігаційні позики.

Облігаційна позика, як механізм фінансування місцевого економічного розвитку, передбачає розміщення облігацій органами місцевого самоврядування на внутрішньому чи зовнішньому фондовому ринку на умовах строковості, платності та поворотності. Облігаційні позики є одним із важливих інструментів фінансування важливих суспільних потреб, таких як розвиток систем електропостачання, водопостачання та водовідведення, транспортних мереж, будівництво житла, закладів освіти, охорони здоров'я, культури, спорту тощо [12].

Безоблігаційні позики – механізм залучення до місцевих бюджетів фінансових ресурсів від комерційних банків, установ муніципального кредитування, інших фінансових інституцій на умовах платності, строковості й поворотності. Безоблігаційні позики можуть залучатись на різний термін, у т. ч. для покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів. Позики, що залучаються на середньо- чи довгостроковий термін, переважно використовуються для фінансування конкретних проєктів.

Місцеві гарантії – механізм залучення позикових ресурсів суб'єктами господарювання (як публічного, так і приватного сектору), що здійснюють свою діяльність на певній території, у якому місцева рада бере на себе зобов'язання повного або часткового погашення основної суми боргу чи процентних виплат у разі неспроможності такого суб'єкта господарювання виконати свої боргові зобов'язання. Місцеві гарантії надаються на умовах платності, строковості та майнового забезпечення за рішенням органу місцевого самоврядування. Місцеві гарантії широко використовуються містами у економічно розвинутих країнах для підтримки розвитку місцевого бізнесу.

Кредити міжнародних фінансових організацій – позикові кошти, що надаються міжнародними фінансовими організаціями на потреби місцевого економічного розвитку. Кредити міжнародних фінансових організацій зазвичай характеризуються пільговими умовами кредитування (за зниженими процентними ставками, із пільговим періодом погашення кредиту, тривалим періодом користування залученими коштами тощо), а також цільовим призначенням коштів. Кредити, які надають міжнародні фінансові організації для фінансування місцевого економічного розвитку, виділяються у межах затверджених кредитних ліній або програм. Надання кредитів відбувається двома шляхами: безпосередньо позичальникам або опосередковано через надання кредитів місцевим комерційним банкам у цільових країнах для здійснення ними подальшого кредитування. Часто супроводжуються грантовою підтримкою, технічною допомогою, технічною консультацією, навчанням персоналу, кошти надаються траншами згідно виконаних попередніх робіт, кожна організація має свої вимоги і видає посібники [12].

Отже, перелік механізмів фінансування місцевого розвитку, який сьогодні використовується у світовій практиці, є досить широким. Кожна ТГ має притаманний лише їй набір можливостей та проблем, тому мусить застосовувати індивідуальний підхід до вибору механізмів фінансування свого розвитку.

Згідно з Бюджетним кодексом України, місцеві запозичення – це операції з отримання до бюджету Автономної Республіки Крим, обласного чи міського бюджету кредитів (позик) на умовах повернення, платності та строковості з метою фінансування бюджету Автономної Республіки Крим, обласного чи міського бюджету [2].

Варто зазначити, що, за чинним законодавством, право випускати власні облігації мають лише міські ради. Відтак, якщо говорити про територіальні громади, то це можуть робити виключно міські ТГ.

Обсяг та умови здійснення місцевих запозичень і надання місцевих гарантій погоджуються з Міністерством фінансів України. Обсяг та умови здійснення місцевих зовнішніх запозичень шляхом отримання кредитів (позик) від міжнародних фінансових організацій і надання місцевих гарантій для забезпечення повного або часткового виконання боргових зобов'язань суб'єктів господарювання, що виникають за кредитами (позиками) від міжнародних фінансових організацій, вважаються погодженими, якщо Міністерством фінансів України рішення не прийнято протягом одного місяця з дня надходження документів на погодження.

Аналізуючи норми чинного законодавства, можна зробити висновок, що інститут місцевих запозичень в Україні розвинутий надзвичайно слабо. Відсутній порядок емісії облігацій зовнішніх місцевих позик, в результаті чого, незважаючи на формальний дозвіл на їх випуск, місцеві ради неактивні на міжнародних ринках облігацій [1].

Як вже було зазначено, право на здійснення місцевих запозичень мають лише міські ради та ВР

АРК, а щодо зовнішніх запозичень, то навіть не всі міські ради мають можливість їх здійснювати (лише міські ради міст обласного значення, Києва та Севастополя) [2].

Чинним законодавством не передбачено здійснення запозичень сільськими, селищними радами та радами об'єднаних територіальних громад. Ця позиція є доволі обґрунтованою стосовно сільських і селищних рад, оскільки вони мають низький рівень доходів, що спричинило б значні труднощі з обслуговуванням боргу.

Водночас, територіальні громади створювалися з метою подолання недоліків, притаманних системі, при якій існують окремі сільські і селищні ради, що не мають достатніх ресурсів для виконання своїх завдань, об'єднавши їх в територіальне утворення з достатньою ресурсною базою. У зв'язку з цим, залишається незрозумілим, чому цим утворенням не надали доступу до джерела додаткових фінансових ресурсів, які можуть прискорити розвиток економіки території і допомогти швидше вирішити наявні проблеми [10].

З огляду на недоліки чинного законодавства, доцільним є аналіз стану розвитку ринку муніципальних запозичень (табл. 1). Варто виокремити два основних види запозичень, залежно від способу їх залучення: облігаційні позики, що оформлюються облігаціями місцевої позики, та кредити, які оформлені відповідними договорами.

Таблиця 1

**Аналіз використання основних видів місцевих запозичень в Україні
упродовж 2020–2022 рр.**

Рік	Вид запозичення	Кількість запозичень	Сума запозичення	Валюта запозичення
2020	Облігації	9	3 170 000,00	тис. UAH
	Внутрішній кредит	18	5 015 785,03	тис. UAH
		1	4500,00	тис. EUR
	Зовнішній кредит	6	73 687,00	тис. UAH
		8	23 543,00	тис. EUR
2021	Облігації	3	1 100 000,00	тис. UAH
	Внутрішній кредит	48	14 815 853,04	тис. UAH
		2	21 990,78	тис. EUR
	Зовнішній кредит	5	160 300,00	тис. EUR
		11	199 068,80	тис. UAH
2022	Облігації	-	-	-
	Внутрішній кредит	5	2060,00	тис. UAH
	Зовнішній кредит	1	25000,00	тис. EUR

Джерело: складено на основі [6-8]

Відповідно до даних табл. 1, найбільш поширеним видом місцевих запозичень в Україні є саме внутрішній кредит, сума якого протягом аналізованого періоду мала коливальний характер: у 2020 році сума внутрішнього кредиту наданих місцевим радам становила 5 015 785,03 тис. грн та 4500,00 тис. євро, у 2021 році – 14 815 853,04 тис. грн та 21 990,78 тис. євро, у 2022 році – 2060,00 тис. грн. Варто зауважити, що рівень емісії облігацій внутрішньої місцевої позики займає найменшу часту в загальній сумі здійснених запозичень протягом 2020–2022 рр. Зокрема, у 2020 році емісія облігацій була здійснена на суму 3 170 000,00 тис. грн, у 2021 році – 1 100 000,00 тис. грн, що на 2 070 000,00 тис. грн менше, ніж попереднього року. У 2022 році жодної емісії облігацій внутрішньої місцевої позики не було здійснено внаслідок повномасштабного вторгнення росії, коли такі цінні папери були недоступні на ринку.

Для більшого розуміння здійснення місцевих запозичень розглянемо управління борговою політикою Львівської територіальної громади, в розрізі використання вищезгаданих боргових інструментів протягом останніх трьох років (табл. 2).

Упродовж 2020–2022 рр. було здійснено запозичення до місцевого бюджету розвитку у формі випуску трьох облігацій внутрішньої місцевої позики на загальну суму 900 000 тис. грн, кожна з якої 300 000 тис. грн серія «J», «K», та «L», згідно результатів проведених конкурсів щодо відбору послуг з андеррайтингу переможцем було обрано ПАТ Акціонерний банк «Укргазбанк». Період, на який здійснювались запозичення, становить 5 років, строк погашення основної суми боргу не пізніше:

- 30 червня 2025 року серія «J»;
- 30 липня 2025 року серія «K»;
- 30 жовтня 2025 року серія «L».

Таблиця 2

Аналіз використання основних видів місцевих запозичень Львівської ТГ упродовж
2020–2022 рр.

Рік	Вид запозичення	Сума запозичення	Валюта запозичення	Кредитор	Ставка запозичення (%)	Термін запозичення
2020	Облігації серія J	300 000,00	тис UAH	ПАТ АБ «Укргазбанк»	плаваюча, облікова ставка НБУ + 2,5 %	5 років, остаточне погашення 23.06.2025
	Облігації серія K	300 000,00	тис UAH	ПАТ АБ «Укргазбанк»	плаваюча, облікова ставка НБУ + 2,5 %	5 років, остаточне погашення 23.06.2025
	Облігації серія L	300 000,00	тис UAH	ПАТ АБ «Укргазбанк»	плаваюча, облікова ставка НБУ + 2,5 %	5 років, остаточне погашення 23.06.2025
2021	Внутрішній кредит	170 000,00	тис UAH	АТ «Державний експортно-імпорتنний банк України»	плаваюча, облікова ставка НБУ + 2,4 %	5 років
	Внутрішній кредит	220 000,00	тис UAH	ПАТ АБ «Укргазбанк»	плаваюча, облікова ставка НБУ + 2,5 %	5 років
	Зовнішній кредит	22 000,00	тис EUR	Європейський банк реконструкції та розвитку	EURIBOR 6M + маржа до 3,0 %	3 роки
2022	Внутрішній кредит	14 083,00	тис EUR	Міністерство фінансів України	R EURIBOR 6M + спред до 2,5 %	15 років

Джерело: складено на основі [3-5]

Емісія облігацій була здійснена з метою фінансування об'єктів транспортної інфраструктури, доріг та інженерних об'єктів на них, виготовлення проектно-кошторисної документації [3–5].

У 2021 році міською радою Львівської територіальної громади було здійснено запозичення до бюджету розвитку у формі отримання кредитів від ПАТ АБ «Укргазбанк» на 220 000 тис. грн та від АТ «Державний експортно-імпорتنний банк України» на суму 170 000 тис. грн. Кошти у повному обсязі спрямовані для фінансування заходів з розвитку інфраструктури міста [7].

Запозичення у формі кредиту від Європейського банку реконструкції та розвитку на суму 22 000 тис. євро здійснене з метою залучення коштів для фінансування бюджету розвитку, зокрема для на залучення інвестицій розвитку та підтримки комунальних підприємств, здійснення заходів з підтримки ліквідності та рефінансування існуючих клієнтів Європейського банку реконструкції та розвитку – комунальних підприємств ЛКП «Львівелектротранс», ЛКП «Львівавтодор», ЛМКП «Львівводоканал», ЛМКП «Львівтеплоенерго» та ЛКП «Зелене місто» з метою пом'якшення впливу війни проти України у рамках «Програми забезпечення стійкості».

У 2022 році було надано позику Міністерством фінансів України на суму 14 083 тис. євро ЛКП «Зелене місто» для реалізації проекту «Комплексне удосконалення системи поводження з твердими побутовими відходами у м. Львові» [5].

Виходячи з проведеного аналізу, можна сказати, що ринок місцевих запозичень в Україні не є досконало розвинутим, зокрема рівень випуску внутрішніх облігацій місцевої позики є дуже низьким. Тому варто розглянути світовий досвід випусків муніципальних облігацій для визначення можливостей подальшого розвитку ринку муніципальних облігацій в Україні.

Звернемо увагу на досвід випусків муніципальних облігацій нашого європейського сусіда Польщі. Основною законодавчою базою з регулювання відносин, що виникають під час емісії, обігу облігацій, зокрема муніципальних та виконання зобов'язань за ними, у Польщі складає Закон «Про облігації» від 15 січня 2015 р., відповідно до якого право розміщувати облігації надається гмінам (адміністративним одиницям в Польщі, містам, селам або групам сіл і міст), повітам та воєводствам, а також асоціаціям цих органів місцевого самоврядування [9].

Муніципальні облігації, які випускають органи місцевого самоврядування, призначені для приватних та інституційних інвесторів, але здебільшого викуповуються інституційними інвесторами (банками, інвестиційними та пенсійними фондами, страховими компаніями). Муніципальні облігації випускаються з терміном погашення переважно від 2 до 10 років під 2–6 % річних у злотах (відсоткова ставка за державними облігаціями – 2 %). Часто відсоткова ставка за муніципальними облігаціями корелює зі ставкою WIBOR (Warsaw Interbank Offer Rate) – процентна ставка, за якою банки надають кредити іншим банкам [9].

Кількість випусків муніципальних облігацій у Польщі складає 13 % від загальної кількості

випусків облігацій у країні, що є одним із найбільших показників серед країн Європи, це більше, ніж у Норвегії (12 %) та Німеччині (6 %). Однак середній обсяг випуску муніципальних облігацій у Польщі найменший серед європейських країн – 7 млн євро, в зв'язку з тим, що емітентами здебільшого є не великі міста чи воєводства, а малі міста та гміни [6].

Питома вага муніципальних облігацій у загальному обсязі випусків облігацій незначна – 0,4 %, що обумовлено величезним обсягом випусків державних облігацій майже на 1 трлн злотих. У Польщі за нові випуски державних облігацій, які розміщуються від імені Державного казначейства, відповідає Міністерство фінансів. Ринок суверенного боргу Польщі є найбільшим у регіоні Центральної та Східної Європи.

Варто зазначити, що порівняно з Україною у Польщі є суттєві відмінності щодо випусків облігацій місцевих позик:

1) закон Республіки Польщі про облігації дає змогу розміщувати облігації місцевих позик воєводствам (областям), повітам (районам, містам на правах району), гмінам (територіальним громадам), а також їхнім асоціаціям;

2) існує такий різновид облігацій місцевих позик як доходні облігації, за якими емітент відповідає вартістю об'єкта інфраструктури та прибутком від його експлуатації;

3) Міністерство фінансів Республіки Польщі не погоджує умови запозичень шляхом емісії облігацій місцевих позик (таку діяльність здійснюють органи у воєводствах – Регіональні розрахункові палати) [9].

Висновки з проведеного дослідження. Високим потенціалом мобілізації доходів володіє сегмент ринку муніципальних запозичень шляхом випуску облігацій місцевої позики, що є основним методом залучення позик у світовій практиці. З місцевими позиками інвестиційного характеру пов'язана можливість розширення комунальної інфраструктури та зміцнення фінансової бази місцевих бюджетів завдяки реалізації прибуткових проєктів. Ринок муніципальних облігацій, як показав проведений аналіз, в Україні слабо розвинений. Його розвиток є комплексним завданням, що передбачає розвиток фінансового ринку загалом, підвищення довіри населення до його інститутів та обізнаності як населення, так і працівників органів місцевого самоврядування щодо можливостей, які він забезпечує.

В Україні потрібно створити законодавчі, економічні й інституційні умови, що сприятимуть виходу українських територіальних громад на ринок єврооблігацій. По-перше, слід розробити порядок випуску облігацій зовнішньої місцевої позики, що дасть змогу створити методологічні засади здійснення позик. Необхідним кроком щодо розвитку системи муніципальних запозичень є ліквідація законодавчих обмежень на здійснення зовнішніх запозичень залежно від категорій місцевих рад. Безумовно, важливо не допустити виходу на зовнішні ринки запозичень тими місцевими радами, які їх не зможуть погасити, для уникнення цього варто розробити систему отримання кредитного рейтингу.

В Україні серед різних типів облігацій набули розвитку лише незабезпечені облігації, було б доцільним запровадження інших типів облігацій, виходячи з досвіду європейських держав. Дохідні облігації мають бути забезпечені доходом від об'єкта, для створення якого їх випускають, перевагою таких облігацій є чітке визначення цілей, для яких залучається позика. Такий підхід може сприяти збільшенню інтересу з боку інвесторів, оскільки це дозволить точніше оцінити ризики неповернення заборгованості, а, отже, прийняти більш зважене рішення. Вважаємо, що потрібно надати можливість випуску облігацій, які будуть забезпечені майном або активами місцевого самоврядування, окрім об'єктів, що забезпечують безпеку громадян та задоволення їх базових потреб [11].

Для підвищення привабливості муніципальних цінних паперів для інституційних інвесторів, страховиків тощо, доцільним буде надання державних гарантій за певними видами муніципальних цінних паперів, зокрема таких, які випускають з метою здійснення загальнодержавних інвестиційних проєктів, у яких присутня участь ресурсу місцевих бюджетів, надання поруки муніципального банку, або консолідованої поруки кількох місцевих рад у випадку реалізації інвестиційних проєктів, що є спільними для кількох громад.

Література

1. Беновська Л. Місцеві запозичення як інструмент розвитку територіальних громад. *Світ фінансів*. 2022. № 1(70). С. 49-60.
2. Бюджетний Кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 18.05.2023).
3. Звіт про управління місцевим боргом міського бюджету м. Львова за 2020 рік. URL: https://city-adm.lviv.ua/public-information/budget/lviv/biudzheth-lvova-na-2020-rik/17510/download?cf_id=36 (дата звернення: 10.05.2023).
4. Звіт про управління місцевим боргом міського бюджету м. Львова за 2021 рік. URL: https://city-adm.lviv.ua/public-information/budget/lviv/biudzheth-lvivskoi-miskoi-terytorialnoi-hromady-na-2022-rik/21786/download?cf_id=36 (дата звернення: 10.05.2023).
5. Звіт про управління місцевим боргом міського бюджету м. Львова за 2022 рік. URL: https://city-adm.lviv.ua/public-information/budget/lviv/biudzheth-lvivskoi-miskoi-terytorialnoi-hromady-na-2022-rik/24409/download?cf_id=36 (дата звернення: 10.05.2023).

6. Інформація щодо здійснення місцевого запозичення за 2020 рік. URL: <https://mof.gov.ua/uk/miscevij-borg-ta-miscevij-garantovanij-borg> (дата звернення: 13.05.2023).

7. Інформація щодо здійснення місцевого запозичення за 2021 рік. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%B2%D1%96_%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%B7%D0%B0_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%BE%D0%B4_%D0%B7_01_01_2021_%D0%BF%D0%BE_31_12_2021.pdf (дата звернення: 13.05.2023).

8. Інформація щодо здійснення місцевого запозичення за 2022 рік. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%B2%D1%96_%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%B7%D0%B0_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%BE%D0%B4_%D0%B7_01_01_2022_%D0%BF%D0%BE_31_12_2022.pdf (дата звернення: 13.05.2023).

9. Козак В. І., Москвін С. О., Посполітак В. В. Фінансові інструменти: міжнародний досвід випусків муніципальних облігацій : навч. посіб. Київ, 2020. 109 с.

10. Круглякова В. В., Іщенко В. А. Місцеві позики як інструмент поповнення доходів місцевих бюджетів. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Економічна»*. 2020. Випуск 98. С. 28-35.

11. Максимчук О. Місцеві запозичення як джерело здійснення капітальних видатків місцевих бюджетів. 2019. *Світ фінансів*. № 2(59). С. 98-108.

12. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг : навч. посіб. / Борщ Г. А., Вакуленко В. М., Гринчук Н. М. та ін. Київ, 2017. 107 с.

References

1. Benovska, L. (2022), "Local positions as a tool for the development of territorial communities", *Svit finansiv*, no. 1(70), pp. 49-60.

2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine "Budget Code of Ukraine" dated 08.07.2010 no. 2456-VI, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (access date May 18, 2023).

3. "Report on the management of the local debt of the city budget of Lviv for 2020", available at: https://city-adm.lviv.ua/public-information/budget/lviv/biudzheth-lvova-na-2020-rik/17510/download?cf_id=36 (access date May 10, 2023).

4. "Report on the management of the local debt of the city budget of Lviv for 2021", available at: https://city-adm.lviv.ua/public-information/budget/lviv/biudzheth-lvivskoi-miskoi-terytorialnoi-hromady-na-2022-rik/21786/download?cf_id=36 (access date May 10, 2023).

5. "Report on the management of the local debt of the city budget of Lviv for 2022", available at: https://city-adm.lviv.ua/public-information/budget/lviv/biudzheth-lvivskoi-miskoi-terytorialnoi-hromady-na-2022-rik/24409/download?cf_id=36 (access date May 10, 2023).

6. "Information on local borrowing for 2020", available at: <https://mof.gov.ua/uk/miscevij-borg-ta-miscevij-garantovanij-borg> (access date May 13, 2023).

7. "Information on local borrowing for 2021", available at: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%B2%D1%96_%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%B7%D0%B0_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%BE%D0%B4_%D0%B7_01_01_2021_%D0%BF%D0%BE_31_12_2021.pdf (access date May 13, 2023).

8. "Information on local borrowing for 2022", available at: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%B2%D1%96_%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%B7%D0%B0_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%BE%D0%B4_%D0%B7_01_01_2022_%D0%BF%D0%BE_31_12_2022.pdf (access date May 13, 2023).

9. Kozak, V.I., Moskvina, S.O. and Pospolitak, V.V. (2020), *Finansovi instrumenty: mizhnarodnyi dosvid vypuskiv munitsypalnykh obliatsii* [Financial instruments: international experience of municipal bond issues], tutorial, Kyiv, Ukraine, 109 p.

10. Kruhliakova, V.V. and Ishchenko, V.A. (2020), "Local loans as a tool for supplementing the income of local budgets", *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina. Seriya "Ekonomiczna"*, Issue 98, pp. 28-35.

11. Maksymchuk, O. (2019), "Local borrowing as a source of capital expenditures of local budgets", *Svit finansiv*. no. 2(59), pp. 98-108.

12. Borshch, H.A., Vakulenko, V.M., Hrynchuk, N.M. et al. (2017), *Resursne zabezpechennia obiednanoi terytorialnoi hromady ta yii marketynh* [Resource provision of the united territorial community and its marketing], tutorial, Kyiv, Ukraine, 107 p.